

POZABLJENE KRIZANTEME

Nekdaj priljubljene vrtno krizanteme, ki zaradi poznega cvetenja niso manjkale na nobenem vrtu, so danes skorajda izginile z vrtov. Opazimo jih le še kje na podeželju ali v starih vrtovih, v vrtovih okoli novejših hiš pa le redkokje. Besedilo in fotografije: **Bernarda Strgar - Satler**

1 Tople barve cvetov drobnocvetnih krizantem so nepogrešljive v jesenskem vrtu in šopku.

2 Cvetovi neznane sorte od blizu. To je stara sorta z vrta očetove tete, ki jo v naši vrtnariji imenujemo 'Karlina' – po očetovi teti.

Beseda *Chrysanthemum* izhaja iz grških besed chrysos = zlato, anthemon = cvetlica, roža. To bi bila torej zlata roža.

Krizanteme (*Chrysanthemum*) so širok rod enoletnic, trajnic in tudi lončnic, ki jih gojimo zaradi barvitih koškastih socvetij. Vrtnarji in cvetličarji pravijo tem socvetjem cvet, v resnici pa jih sestavljajo številni majhni cvetovi, ki so na skupnem cvetišču in s spodnje strani obdani z ovršnimi listi.

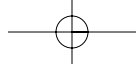
V skupino vrtnih ali vrtnarskih krizantem (sedaj jih mnogi botaniki in vrtnarji uvrščajo v nov, samostojen rod *Dendranthemum*) združujemo veliko večino sedaj gojenih vrst krizantem, ki jih gojimo kot vrtno trajnice, lončnice in kot rezano cvetje.

V zadnjih letih se pojavlja vse več vrtnih krizantem, ki vsako jesen dobesedno preplavijo vrtnarije, vrtno centre, cvetličarne in trgovska središča, kjer med mnogimi drugimi stvarmi prodajajo tudi rastline. Ljudje smo se navadi-

li na bogatocvetoče lončne krizanteme, saj nam s svojimi cvetovi prinašajo izrazito barvitost v jesenske dni. Lončne krizanteme so na poseben način gojene krizanteme. Kot ostale lončnice jih vrtnarji gojijo v rastlinjaki pod strogo nadzorovanimi razmerami, da se ob točno določenem času pojavijo na tržišču. Takrat so seveda brezhibne oblike in v polnem cvetju. Kot take so lončne krizanteme v jesenskem času nepogrešljive za okrasitev teras, balkonov, vhodov v hiše, predvsem pa za okrasitev pokopališč.

Vrtno krizanteme

Moj namen pa ni pisati o lončnih krizantemah, temveč o vrtnih, torej o prezimno trdnih in trpežnih trajnicah, ki v vrtu zacvetijo kot zadnje jesensko cvetje – neznana sorta z

3 Sorta 'Mary Stoker' ima enostaven cvet rumenooranžne barve. **4** Sorta 'Clara Curtis' zacveti že septembra. Cvetovi so roza s sredico toplorumene barve. Zraste do 60 cm.

5 Brežina, na kateri novembra bogato cveti po imenu neznana sorta krizanteme z manjšimi polnimi cvetovi.

rožnatimi polnimi cvetovi, ki sem jo našla na vrtu očetove tete, zacveti šele na koncu oktobra in cveti do prvih močnejših zmrzali.

Izbor sort vrtnih krizantem je velik – nekatere zacvetijo že sredi septembra, druge šele oktobra, izjemoma novembra. Barve cvetov so najrazličnejše – najlepše so tiste s toplimi barvami, kot so rumena, rdeča, oranžna in bakrena, poznamo pa tudi sorte s cvetovi pastelnih barv, kot so rožnata in bela. Cvetovi krizantem se ne razlikujejo le po barvi, temveč tudi po velikosti in obliki. Nekatere imajo enostaven cvet, podoben marjetam, druge pa imajo drobne dvojne oziroma polne cvetove. Ravno te sorte z drobnimi cvetovi, ki na prvi pogled ne izgledajo tako razkošno kot njihove velikocvetne sorodnice, so bolj trpežne in cvetijo dalj časa.

Vrtne krizanteme so nepogrešljive tudi v svežih jesenskih šopkih.

Kje uspevajo in kako rastejo

Vrtne krizanteme sadimo na sončna mesta, saj bodo tam najlepše cvele. V nekoliko senčnih legah bo njihovo cvetenje manj bogato, hkrati pa bodo stebela nekoliko ogolela in podaljšana. Najlepše uspevajo v nekoliko vlažni zemlji, bogati s hranili.

Rastline zrastejo od 60 do 120 cm. Nekatere sorte zaradi višine potrebujejo oporo, ki jo namestimo na začetku poletja. V kolikor sorte zrastejo previsoko, šope na začetku poletja nekoliko skrajšamo in razredčimo – podobno kot pri nekaterih drugih trajnicah, kot so visoke jesenske astre in grozdaste plamenke. Na tak način bodo zrasle nekoliko nižje, po obliki pa bodo bolj košate, tudi cvetovi bodo nekoliko večji.

Posebna zimska zaščita ni potrebna, skrbeti moramo le, da voda v tleh, kjer so posajene, ne zastaja. Zastajanje vode v tleh pozimi bi namreč lahko povzročilo gnitje korenin.

Vrtne krizanteme dolgo časa uspevajo na istem mestu, ne da bi jih bilo treba deliti. Delimo jih takrat, ko po letih cvetenja opazimo, da so cvetovi manjši in je cvetenje revnejše. Odporne so proti boleznim.

PRAKTIČEN NASVET

- ☼ Novembra porežemo vse odmrle dele trajnic, ki ne izgledajo več lepo, ostale pustimo.
- ☼ Šope okrasnih trav nekoliko povežemo, da jih ne bi polomil sneg.
- ☼ Trajnice, kot so hermeličke, nizke jesenske astre, ameriški slamniki, nekatere rudbekije, jesenske anemone in druge, katerih nadzemni deli se jeseni lepo posušijo, ne režemo, temveč jih pustimo do pomladi; nekatere zaradi zimskega okrasa, semena ameriškega slamnika in rudbekij pa predstavljajo vir hrane za ptice.
- ☼ Zamudniki lahko posadijo še zadnje čebulnice.

ALI JO POZNAMO?

Helleborus niger 'Praecox'

Slovensko ime: črni teloh

Leg: polsenca, senca

Višina: do 30 m

Barve cvetov: bela

Čas cvetenja: december–februar

Gostota sajenja (št. rastlin/m²): 6–9

Posebnosti: črni teloh sorte 'Praecox' je zanimiva trajnica, saj zacveti decembra oziroma pozno jeseni, ko odpade listje. Najlepše uspeva v podrašču visokih dreves, ki mu poleti nudijo senco. Jeseni, ko listi odpadejo, pa se pokaže teloh s svojimi vednozelenimi listi in belorožnatimi cvetovi, ki nas, v kolikor niso prekriti s snegom, razveseljujejo do zgodnje pomladi. Lepo uspeva v družbi drugih trajnic, kot so praproti, pljučniki, zimzelen in druge, in sicer služi kot senca.

Suhadolčanova 6
1231 Ljubljana Črnuče
Slovenija
Tel: (01) 561 20 89
<http://www.trajnice-strgar.si>
Trajnice pošiljamo tudi po pošti.

